

۱۴ زندگی ایران جام‌جهره

گزارش ۱

نگاهی به‌قاب‌های جواهرات

روضة منوره حرم امام رضا(ع)

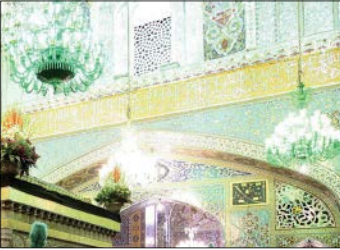
خوانچه‌های جواهر

		
طاهره فجر داودلی		روضه منوره در حرم امام
ایران		مهر و مهربانی می‌شوی، چشم، شکوه و عظمت

بی‌مثالی را می‌بیند. از

ضریح غرق در نور و نقره و درو دیوارهای آراسته نگاهت می‌رسد به گنبد دوار که نشان از آسمان و ملکوت دارد. در بین آن همه نور و روشنائی، قاب‌هایی پر از اشیای ریز و درشت قیمتی، بر زمینه مشکی به طور خاص خودنمایی می‌کند؛ خوانچه‌هایی از جواهرات زیبا که روی چهار دیوار بقعه مطهر نصب شده‌اند.

بهرزاد نعمتی، پژوهشگر بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی با معرفی این قاب‌های زیبای جواهرات به جام جم می‌گوید: این قاب‌ها به خوانچه‌های جواهرات معروفند. این خوانچه‌ها دربرگیرنده تعدادی از زینت‌آلات و اشیای قیمتی همچون گردنبند، دستبند، شمشیرها و خنجرهای مرصع و جواهرات تقدیمی پادشاهان و بزرگان است که پیشتر در خزانه آستان قدس نگهداری می‌شد و مدتی است برای زینت حرم مطهر در داخل قاب‌های شیشه‌ای روی دیوارها نصب شده است.

آنطور که بهزاد نعمتی می‌گوید تاریخ نصب این خوانچه‌ها به‌درستی معلوم نیست، اما مطابق اسناد، نصب اشیای نفیس روی دیوارهای حرم در دوره قاجار مرسوم شده، طوری‌که ناصرالدین‌شاه در سال ۱۲۸۴ق قبل از ورود به حرم مطهر در دروازه پایین خیابان، جقه سلطنتی را که مادرش به وی اهدا کرده بود از سر برداشت و به عنوان پیشکش به حرم مطهر فرستاد. دیگر پادشاهان و بزرگان نیز به تبعیت از ناصر الدین شاه اشیایی را تقدیم بارگاه مطهر کردند. این جواهرات بر دیوار بالاسر به‌طور زیبایی نصب شد. بنابراین این طور حدس زده می‌شود که آثارگر این سنت ناصرالدین شاه قاجار باشد. نعمتی با اشاره به مستندات تاریخی این قاب‌ها یادآور می‌شود که قدیمی‌ترین سندی که وجود این خوانچه‌ها را تأیید می‌کند عکسی است که نشان‌دهنده تعمیرضریح سوم در سال ۱۳۱۱شمسی است. در این عکس خوانچه‌ای بزرگ بر بالای دیوار پشت‌سر مبارک مشاهده می‌گردد. همچنین در سال ۱۳۲۲شمسی، محمدرضاشاه پهلوی، قسه‌ای برای نصب در یکی از خوانچه‌های جواهرات به حرم مطهر اهدا می‌کند که در اسناد به سال آن نیز اشاره شده است. شاید جالب باشد بدانیم که اولین صورت‌مجلسی که در آن مشخصات اشیای قیمتی و جواهرات داخل خوانچه‌ها به تفکیک با قیمت آنها آمده، مربوط به ۱۴ اسفند ۱۳۲۴ به قلم احتشام کاویانیان است. دراین سال اشیای خوانچه‌های بقعه مطهر با نظارت کمیسونی، پس از نظنیف و مطابقت با صورت‌مجلس قبلی، دوباره ارزشگذاری شده و هریک از خوانچه‌ها همراه با اشیا و سیاهه آن مجدداً لاک و مهر و در محل اولیه نصب می‌شود. مطابق این صورت‌مجلس، اشیای داخل این خوانچه‌ها ۱۴ قلم بوده که ۱۸ قلم آن به اشیای نفیس اهدایی ناصرالدین‌شاه و خانواده سلطنتی وی اختصاص داشته است.

خوانچه‌ها و جواهرات درون آنها همیشه ثابت نبوده، بلکه هر از چند گاهی به دلایلی جابه‌جا و تغییر یافته‌است. از جمله در سال‌های ۱۳۴۴-۱۳۴۲ شمسی پس از توسعه بقعه مطهر در ضلع غربی، خوانچه بزرگ وسط دیوار به دو خوانچه کوچک‌تر و سه تریخ زیبا تبدیل می‌شود. در سال ۱۳۵۳شمسی نیز خوانچه‌های جواهرات حرم به سبب تعمیر کاشی‌ها و آنچه‌کاری بقعه مطهر به خزانه منتقل شده و پس از انجام تعمیرات دوباره در محل‌های تعبیه شده نصب می‌گردد. اشیای قیمتی داخل خوانچه‌ها و تریخ‌ها بعد از سال ۱۳۷۳ش تقریباً بدون تغییر بوده است. تنها دو مورد تغییر ایجاد گردید که یکی از این تغییرات مربوط به اردیبهشت ۱۳۷۷است که یک عدد گردنبند اهدایی والده تولیت آستان قدس، آیت‌ا... واعظ طبسی طی صورتجلسه‌ای در خوانچه شماره چهار در دیوار بالاسر نصب می‌شود. ﺍ

امروز و همزمان با سالروز میلاد امام هشتم حضرت علی ابن موسی الرضا(ع)

آیین تعویض پوش و پرچم گنبد مطهر رضوی توسط خادمان این بارگاه منور انجام می‌شود. آیین تعویض پرچم بعد از مراسم خطبه‌خوانی خدام و مداحی مداحان و ذاکران اهل بیت(ع) از

آیین تعویض پوش و پرچم بارگاه منور رضوی امروز برگزار می‌شود

امروز و همزمان با سالروز میلاد امام هشتم حضرت علی ابن موسی الرضا(ع) آیین تعویض پوش و پرچم گنبد مطهر رضوی توسط خادمان این بارگاه منور انجام می‌شود. آیین تعویض پرچم بعد از مراسم خطبه‌خوانی خدام و مداحی مداحان و ذاکران اهل بیت(ع) از

✎ آدم نمی‌داند سرنوشتش چه می‌شود، از کجاها سردرمی‌آورد و عاقبت به‌خیر می‌شود یا نه؟ اصلاً نمی‌داند دقیقاً چه چیزی می‌تواند زندگی‌اش را از این‌رو به آن‌رو کند؛ یعنی عاقبت به‌خیر شود. می‌گویند به زیادی نماز و روزه و اعمال مستحبی نیست، گاهی شاید عاقبت به‌خیری گره بخورد به یک گره کوچک که از کار فرو بسته بنده‌ای باز می‌کنی یا به قدمی که برای کسی برمی‌داری یا نیکی و مهربانی که در حق پدر و مادرت رومی‌داری یا اصلاً حرمتی که نگه می‌داری و ادبی که در حق اهل بیت می‌کنی؛ درست مثل حار، یار تو به‌کرده امام حسین(ع) که با وجود عقبه‌ای تاریک و شرم‌آور و تنها به دلیل ادا کردن نام حضرت زهرا(س) با ادب و احترام، پایش از لبه پرتگاه دوزخ می‌چرخد و به درگاه بهشت اعلا می‌رسد.

بهانه‌های عاقبت به‌خیری هر کدام از اینها که می‌گویند و شنیده‌ایم، می‌تواند باشد؛ یکی از همین‌ها که نصیب فرامرز جنگجو ۶۰ساله هم شده است؛ نصیب استاد معماری که وقتی در ۱۵سالگی و برای پیدا کردن کار از سراب آذربایجان راهی تهران می‌شود، فکرش را هم نمی‌کند که ۲۰سال بعد در صحن گوهرشاد، نگاهش را گره بزنند به دیوارهای زیبا و سربه آسمان ساییده مسجد و دلش را جلد همین صحن و سراها کند و افتخار نوکری در آستان ملکوتی امام مهربانی‌ها نصیبش شود؛ افتخار زردون تیرگی و غبار از دیوارها و برق انداختن روی نماهای کاشیکاری‌شده و مزین به آیه‌های نور؛ سعادتی که از حدود ۲۰سال پیش دست جنگجو و گروهش را در دست امام زئوف گذاشته و دلش را لیریز از شوق حضور و خدمتی کرده که همچنان ادامه دارد و دل‌های بسیاری را به این آستان نورانی گره زده است.

✎ ***اولین بار که به تمیز کردن دیوار صحن‌های حرم امام رضا(ع)***

مبادرت کردید، چه سالی بود و چطور و با چند نفر این کار را انجام دادید؟

اردیبهشت ۱۳۸۱ بود که با یک گروه ۴۰ نفره (۲۰ نفر خانم و ۲۰ نفر آقا) رقتیم به پابوس امام رضا (ع) و طی یکی دو هفته اقامت در مشهد، دیوارهای چهار صحن اصلی حرم یعنی انقلاب، آزادی، گوهرشاد و جمهوری را تمیز و پاکسازی کردیم.

✎ ***این گروه ۴۰نفره را چطور جمع کردید؟***

ما در منطقه تهرانسر زندگی می‌کنیم. البته اصالتاً اهل سراب آذربایجان شرقی هستیم و یک حسینیّه و هیات هم در همان محل یعنی شهرک سینا، پایین‌تر از تهرانسر داریم که بیشتر همشهری‌های خودمان یعنی اهل سراب هستند و اتفاقاً عمار و نماکار سا ختمان هستند و کار در ارتفاع برای‌شان راحت است. خودم هم گاهی در هیات می‌خوانم، برای همین هیاتی‌ها و عشق امام رضایی‌ها را می‌شناختم و گروه‌مان را هم از بین همان‌ها انتخاب کردم.

✎ ***و آنجا دقیقاً چه کاری انجام می‌دادید؟***

کاری که ما به عهده گرفته بودیم، تمیز کردن دیوارهای صحن‌های حرم مطهر بود که در سال‌های اولیه چهار صحن بود و چندسالی است به تعدادشان اضافه شده و همچنین نما و گنبد سقاخانه در صحن انقلاب و آبخوری صحن قدس. تمیز کردن این دیوارها با مواد شوینده مخصوصی انجام می‌شود که به کاشی‌ها و نماکاری‌ها آسیب نرساند و خوب هم تمیز کند. ابزار کار ما هم مواد شوینده و دستمال و چند بالابر

ساعت ۶ و ۳۰ دقیقه انجام می‌شود و در ادامه آیین سنتی نقاره‌نوازی توسط خدام بارگاه منور رضوی در صحن انقلاب حرم مطهر طنین‌انداز خواهد شد. پرچم گنبد مطهر رضوی در سال چند بار تعویض می‌شود. یکی از آن دفعات سالروز مبارک امام رضا(ع) است. تعویض پرچم معمولاً طی آیین خاصی و در میان خیل عظیم

</